

Správa o výskumnom pobyte na Mauríciu

4. augusta – 15. septembra 2013, Pointe aux Piments, Maurícius

Peter Maňo, FF MU, Ústav religionistiky; LEVYNA¹; FSEV UK,
Ústav sociálnej antropológie

Experimentálny výskum náboženstva je stelesnený v názve LEVYNY a bol taktiež cieľom pobytu v luxusnej dovolenkovej destinácii známej ako Maurícius. Prívlastok dovolenkový však určite nevystihuje a nevyčerpáva povahu pobytu nášho tímu na tomto malom a malebnom ostrove, keďže stanovené ciele a nevyšpytatelnosť terénu nedávali veľa priestoru na oddych.

Výskumný tím bol vedený, dnes vo vedeckých kruhoch dobre známym, bádateľom a (mladým) otcom experimentálnej antropológie, Dimitrisom Xygalatasom. Tento dravý pozitivistu dal dokopy pomerne mladý tím. Tvorili ho Radek Kundt, Eva Kundtová Klocová, Jakub Cigáň, Silvie Kotherová a Peter Maňo. Lokálni asistenti boli Manesha, Nethy, Abhinav, Heshinee, Eva a Elisha. Naším poslaním bolo experimentálne testovať hypotézy vytvorené centrárou, ktorá zastrešovala celý projekt. Touto centrárou bol CERC (Cultural Evolution of Religion Research Consortium) vo Vacnouveri na UBC (University of British Columbia). Hlavným zameraním CERCu je projekt „Evolúcia náboženstva a morálky“. LEVYNA sa spolu s ďalšími inštitúciami stala partnerom tohto projektu. Dlhodobším cieľom výskumu je testovať jednotlivé hypotézy v rôznych terénoch po celej planéte a vyhnúť sa tak úzkej vzorke západných univerzitných študentov.

Maurícius sa tak stal jedným z pätnástich miest, kde sa uskutočňovala táto úvodná fáza projektu. Jedná sa o malý (cca 2000 km²) sopečný ostrov na východ od Madagaskaru. Pôvodne francúzska kolónia slúžila ako centrum výmeny tovarov a prístavisko pre obchodné lode. Po obsadení Britániou sa ekonomika preorientovala na produkciu cukru z cukrovej trstiny. Na Mauríciu nebolo pôvodné obyvateľstvo. Súčasná populácia je tvorená potomkami afrických otrokov, bielych kolonizátorov, indických námezdných pracovníkov a čínskych obchodníkov. Dominantným náboženstvom je hinduizmus (49%), nasleduje kresťanstvo (32%) a islam (17%). Úradné jazyky sú francúzština a angličtina. Na ulici sa však hovorí najmä francúzskou kreolčinou a potom rôznymi jazykmi Indie, najmä hindi.

Tento multietnický raj teda poslužil našim smelým výskumným účelom. A raj to teda naozaj bol, lebo ako hovorili miestni: „It is a paradise island, it says on the t-shirts, it is like this.“ Čoskoro sme však prišli na to, že robiť experimentálny výskum môže aj v samotnom raji niekedy pripomínať peklo. Skúsím načrtnúť aspoň niekoľko najtypickejších problémov. V prvom rade miera kontroly nad premennými nedosahuje úroveň klasického laboratória. Dobré plánovanie je vždy základom, no v prípade experimentov v teréne sa nikdy nedá naplánovať

¹ Tento článok vznikl v rámci projektu Laboratoř pro experimentální výzkum náboženství (LEVYNA, CZ.1.07/2.3.00/20.0048) spolufinancovaného Evropskou unií a státním rozpočtem České republiky.

všetko. Práve preto sú skúsenosť s výskumom a znalosť terénu tak dôležité pre vysporiadanie sa s neočakávanými situáciami.

Dalším kritickým momentom bolo, keď sa v dedine rozšírilo, že robíme výskum a participantom platíme. Mnohí ľudia to potom brali ako ľahký zárobok a chodili účelovo na miesto, kde sme robili experimenty. Bolo náročné sa potom vysporiadať s takouto samo sa selektujúcou vzorkou účastníkov.

V CERC projekte sme skúmali prepojenie viery v moralizujúce božstvá a prosociálne správanie k členom vlastnej náboženskej skupiny. Pod prosociálnym správaním rozumieme prisúdenie určitého obnosu peňazí anonymným jedincom v rámci experimentu. Okrem viery v moralizujúce božstvá sme, ako jednu z premenných, zahrnuli aj samotné experimentálne prostredie – experimenty sme robili v reštaurácii a v hinduistickom chráme so vzorkou hinduistov. Keďže tento projekt sme ukončili asi v polovici pobytu, rozhodli sme sa využiť ostávajúci čas pre vlastnú experimentálnu štúdiu.

Odhodlaní vyvarovať sa predošlých nedostatkov sme pripravili asi ten logisticky najťažší možný experiment v daných podmienkach. Tematicky sme sa držali predošlej štúdie – zamerali sme sa na vplyv lokácie na prosociálne rozhodovanie ľudí. Teda konkrétne na to, koľko peňazí v rámci experimentu budú ochotní darovať participantom, ktorí nezvládli experimentálne zadanie. Pre túto štúdiu sme zvolili inú vzorku ľudí, kresťanských kreolov, a takisto sme pridali jednu lokáciu – kostol. Takisto samotný experiment pozostával z úplne nového zadania. Určite najväčšou komplikáciou bol design „within subject“. To znamená, že každý participant musí prejsť všetkými experimentálnymi podmienkami, čo boli v našom prípade tri lokácie. Radek tak trávil celé dni za volantom prevážaním ľudí. Dúfali sme však, že takýto design nám zabezpečí väčšiu kontrolu a že lepšie zvládnuté procedúry nám prinesú očakávané výsledky.

Či sa všetko podarilo, sa dozvieme po analýze dát, ktorá však ešte nebude ukončená pred publikovaním tohto článku. Preto by som na tomto mieste ukončil svoj príspevok s príslubom, že na najbližšej konferencii organizovanej LEVYNOU budeme tento projekt prezentovať. Pravdepodobne sa tak udeje nasledujúcu jar.